

Наталія Сиско

кандидат психологічних наук, докторант

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ

<http://orcid.org/0000-0001-7665-8325>

nnsysko@ukr.net

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ НЕПЕРЕРВНОСТІ

Актуалізовано проблему важливості неперервного професійного розвитку викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Запропоновано авторське визначення поняття «професійний розвиток викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти», під яким розуміється неперервний динамічний цілеспрямований процес набуття нових професійно-педагогічних компетентностей в системі формальної, неформальної та інформальної освіти відповідно до визначених освітніх потреб, програмних завдань навчального закладу, змін на ринку праці, соціальних очікувань, що формує здатність педагога забезпечувати якісні результати педагогічної діяльності. Визначено, що динаміка професійного розвитку викладача оцінюється у ході атестації та сертифікації педагога, що сприяє його поступальному процесу професійно-кваліфікаційного сходження.

Проаналізовано результати дослідження тенденцій у особистісному ставленні викладачів ЗП(ПТ)О до важливості та оцінки їх професійного розвитку. Констатовано, що для забезпечення ефективності процесу професійного розвитку викладача ЗП(ПТ)О важливо застосовувати особистісно-діяльнісний і системний підходи до їх професійного зростання, враховуючи особистісні освітні потреби педагогів у змісті та формах навчання.

Запропоновано здійснити нормативно-правове урегулювання професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О та вирішити проблеми фінансового забезпечення професійного розвитку педагогічного персоналу в системі неформальної та інформальної освіти.

Ключові слова: викладач; заклад професійної (професійно-технічної) освіти; професійний розвиток; професійно-педагогічна компетентність; підвищення кваліфікації.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Динамічні соціально-економічні зміни, які відбуваються у суспільстві, процеси глобалізації й міграції, розвитку виробництва і модернізація техніки, впровадження новітніх технологій висувають нові вимоги до фахівців, їх професійного розвитку, конкурентоздатності.

Феноменологія професійного розвитку особистості концептуально й практично розроблялась у різних галузях наукового знання, проте залишається дискусійною та ще недостатньо дослідженою у професійній педагогіці, зокрема, щодо викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

До глибоких роздумів та осмислення спонукає філософська думка Л. Лук'янової, яка зазначає, що «розвиток не може зупинитися впродовж життя людини, змінюється тільки його вектор (прогрес / регрес), інтенсивність (пришвидшення / уповільнення), характер (нерівномірність, збереження попереднього в новому) та якість» [1, с. 25].

Проблема реалізації ідеї щодо надання прав педагогічним працівникам на вільний вибір змісту, форм та місця підвищення кваліфікації потребує обґрунтування концептуальних засад визначення поняття «професійний розвиток викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти» як самостійної педагогічної категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою базою розв'язання проблеми професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О покликані стати опубліковані праці українських та закордонних вчених, які висвітлюють різні аспекти розвитку педагогічного персоналу: філософські основи розвитку освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); неперервна професійна освіта і навчання в контексті освіти упродовж життя (С. Гончаренко, Т. Десятов, В. Лозниця, Н. Ничкало, С. Сисоєва та ін.); фундаментальні положення освіти дорослих (О. Аніщенко, С. Бабушко, О. Баніт, С. Змейов, Л. Лук'янова, В. Маслова, М. Ноулз, Р. Сміт та ін.); дидактичні засади післядипломної освіти та підвищення кваліфікації (Н. Клокар, А. Кузьмінський, В. Обозний, В. Олійник, Л. Оліфіра, Н. Протасова, С. Сисоєва, Т. Сорочан, Л. Хомич, Л. Шевчук, О. Щербак, В. Ягупов та ін.); психологічні аспекти професійного розвитку особистості (Г. Балл, Е. Зеєр, В. Лефтеров, А. Маркова, С. Максименко, Е. Помиткін, В. Рибалка, Б. Федоришин та ін.).

Метою статті є обґрунтування авторського визначення поняття «професійний розвиток викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти та висвітлення результатів дослідження тенденцій у особистісному ставленні педагогів до важливості та оцінки власного професійного розвитку в умовах неперервної освіти.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досліджуючи поняття таких категорій як «розвиток», «розвиток особистості», «професійний розвиток особистості», які є базовими, дають змогу здійснити осмислення та визначити авторське поняття «професійний розвиток викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти» як самостійної педагогічної категорії.

Головним рушієм у професійному розвитку, за визначенням Н. Ничкало, є сама особистість, яка «реалізується у самопізнанні і самотворенні впродовж життя, на усіх його етапах» [2, с. 13].

Дослідниця С. Бабушко зазначає, що в педагогічному розумінні поняття «професійний розвиток» фахівця розглядається як розвиток особи в професійному та особистісному плані. Науковець наголошує, що «професійний розвиток у сьогоденних умовах здійснюється через учіння працівників, якому властиві інноваційність, інформатизація та інформалізація» [3, с. 38].

Водночас, у сучасній науковій літературі зустрічається дефініція «особистісно-професійний розвиток». Таке поняття, на нашу думку, співзвучне дефініції «професійний розвиток», оскільки у професії зреалізовується сама особистість, як свідомий індивід, який виконує певні соціальні ролі, у тому числі й роль професійну.

Заслуговує на увагу визначення, наведене В. Лефтеровим: «Під особистісно-професійним розвитком фахівця розуміємо індивідуально і соціально зумовлений, активний та інтегративний процес психосоціального і професійного зростання людини, спрямований на її фахову самореалізацію та самоствердження як суб'єкта життєдіяльності» [4].

Можна погодитися з думкою науковця про те, що особистісний розвиток відбувається у єдності з біологічним та соціальним напрямками розвитку людини, оскільки «особистісний розвиток людини перебуває в тісному взаємозв'язку з її професійним розвитком, процесом, що відбувається в її онтогенезі, пов'язаним з соціалізацією та освоєнням різних аспектів трудової діяльності» [4].

Важливим для нашого дослідження у цьому визначенні є такі поняття як «професійне зростання», «фахова самореалізація» та «самоствердження особистості».

Вірним є твердження О. Баніт щодо розгляду професійного розвитку як звичайного підвищення кваліфікації для вдосконалення професіоналізму та його ототожнювання з післядипломною освітою. Науковець зазначає, що «таке вузьке бачення проблеми зумовлювалося тим, що підвищення кваліфікації здійснювалося, переважно, у системі формальної освіти» [5, с. 170].

Вагомими є висновки С. Бабушко, яка визначає *професійний розвиток* як пролонгований (в контексті концепції «навчання впродовж життя»), спрямований процес підвищення професійності особистості, здатної до саморозвитку та самореалізації, через навчання на робочому місці, в межах організації свого працевлаштування, в ланцюгах системи підвищення кваліфікації та через самоосвіту [3, с. 34].

Неусталеністю та неповнотою визначення залишається поняття «професійний розвиток викладача», оскільки науковці, залежно від мети та завдань свого дослідження, по-різному підходять до його трактування.

Розглядаючи професійний розвиток педагогів, Т. Сорочан зазначає, що це «процес опанування педагогами нових знань, умінь, методик, технологій у сфері професійної діяльності на основі культурних, гуманістичних та демократичних цінностей, набуття нових компетентностей, що характеризується позитивною динамікою показників професіоналізму особистості та діяльності» [6].

О. Волярська наголошує на значущості саморозвитку та визначає професійний розвиток педагогів як «зростання їхньої професійної компетентності в результаті накопичення практичного досвіду і систематичної цілеспрямованої та скоординованої самоосвіти» [7, с. 284], що, на нашу думку, безумовно є одним із провідних факторів у їх професійному зростанні.

Американський науковець А. Глеттхорн визначає професійний розвиток вчителя як зростання його професійних досягнень в результаті накопичення практичного досвіду і систематичного перегляду власного викладання [8, с. 41].

С. Дей, англійський науковець, аналізуючи професійний розвиток вчителя, говорить про «багатовимірний динамічний зв'язок між етапами біографічного й ситуативного досвіду, факторами середовища, кар'єрою, життям та освітою упродовж життя» [9, с. 41].

Отже, дослідження українських та зарубіжних науковців засвідчують, що професійний розвиток особистості відбувається в часовому вимірі, за різних умов та у певній системі.

Хочемо зазначити, що оскільки професійний розвиток викладача охоплює період з початку його трудової діяльності до її завершення, на нашу думку, він повинен набувати різних форм та змісту з врахуванням індивідуальних освітніх потреб педагога, програмних цілей навчального закладу та змін на ринку праці. Таким чином вибудовується індивідуальна освітня траєкторія викладача у його професійному розвитку.

Професійний розвиток викладача може бути динамічний, інтенсивний, а у певні періоди професійної кар'єри внаслідок як об'єктивних (соціально-політичні, економічні чинники), так і суб'єктивних чинників (нормативні та ненормативні кризи особистості) можуть спостерігатись стагнація, професійне вигорання, кар'єрний спад та професійні деформації.

Отже, узагальнення різноманітних наукових підходів до трактування понять «розвиток», «розвиток особистості», «професійний розвиток особистості» дозволяє зробити висновок про багатогранність даних понять.

Здійснений нами аналіз дефініцій вищезазначених базових понять у науковій літературі з врахуванням практики нашої діяльності щодо професійного розвитку викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти дали змогу виділити такі ключові категорії досліджуваного феномену як: «складне динамічне явище», «поступальний процес сходження від нижчого до вищого», «специфічний процес змін», «перехід можливості в дійсність»,

«потреби», «система мотивів», «діяльність», «поступ», «професійне зростання», «процес росту», «набуття нових компетенцій», «зміна якісного стану», «планування трудової кар'єри», «фахова самореалізація», «самоствердження», «ступені освіченості», «оцінювання й атестація», «професійно-кваліфікаційне просування».

На підставі аналізу та синтезу даних категорій професійний розвиток викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти ми визначаємо як неперервний динамічний цілеспрямований процес набуття нових професійно-педагогічних компетентностей в системі формальної, неформальної та інформальної освіти відповідно до визначених освітніх потреб, програмних завдань навчального закладу, змін на ринку праці, соціальних очікувань, що формує здатність педагога забезпечувати якісні результати педагогічної діяльності. Динаміка професійного розвитку викладача оцінюється у ході атестації та сертифікації педагога, що сприяє його поступальному процесу професійно-кваліфікаційного сходження.

З метою дослідження тенденцій у особистісному ставленні викладачів ЗП(ПТ)О до важливості та оцінки їх професійного розвитку було здійснено анонімне онлайн-опитування на добровільних засадах за авторською анкетой, у якому взяло участь 1300 осіб з усіх регіонів України.

Аналіз отриманих відповідей на анкету засвідчив певну палітру узагальнених особистісних оцінок респондентів, які дають змогу сформулювати висновки щодо забезпечення процесу неперервного професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О.

Освітній рівень викладачів ЗП(ПТ)О складає: 87,9 % осіб мають повну вищу освіту (спеціаліст, магістр); базову вищу освіту – 5,0 % (бакалавр); 7,1 % – молодший спеціаліст. 56,1 % опитаних мають педагогічну освіту, 42,5 % – іншу фахову освіту, 1,4 % ще навчаються.

Кваліфікаційний рівень викладачів ЗП(ПТ), які взяли участь в опитуванні, виявився наступним: кваліфікаційну категорію «спеціаліст» мають 20,2 %; «спеціаліст другої категорії» – 16,2 %, «спеціаліст першої категорії» – 26,2 %, «спеціаліст третьої категорії» – 16,2 %, «спеціаліст четвертої категорії» – 16,2 %.

«спеціаліст вищої категорії» – 37,5 %. Ці результати свідчать про високий рівень професійної компетентності педагогів, оскільки переважна більшість – це викладачі з першою та вищою кваліфікаційними категоріями.

Серед учасників опитування мають педагогічні звання: «старший викладач» – 12,7 %; «вчитель-методист» – 9,5 %; науковий ступінь «кандидат наук» – 14 осіб (1,1 %).

Аналіз складу викладачів ЗП(ПТ)О за гендерною ознакою дав змогу встановити, що переважна більшість з них жінки (71,6 %).

Врахуємо, що у межах статті не має можливості висвітлити повний аналіз отриманих результатів, зупинимося на окремих з них.

Більшість викладачів ЗП(ПТ)О (57,5 %) до роботи у закладі освіти працювали в умовах реального виробництва, підприємства, установи та мають такий виробничий стаж: 7,1 % – до 1 року; 18,8 % (від 1 до 5 років); 12,1 % (від 5 до 10 років); 11,4 % (від 10 до 20 років); 4,6 % (від 20 до 30 років); 3,5 % понад 30 років. Водночас 41,8 % викладачів виробничого стажу не мають, отже надзвичайно важливим для їх професійного розвитку є проходження стажування на сучасному обладнанні, технологіях реального виробництва, підприємства, оскільки педагог ЗП(ПТ)О має бути фахово компетентним практиком, а не лише носієм теоретичних знань.

Переважна більшість (88,9 %) викладачів ЗП(ПТ)О власний професійний розвиток планують щороку, водночас 11,1 % педагогів цього планування не здійснюють. Такі результати опосередковано засвідчують про суттєві проблеми: відсутність у окремих викладачів системного підходу до власного професійного розвитку; низький рівень їх прагнення до професійного зростання та недостатня змотивованість; відсутність планування та стратегії розвитку професійної компетентності педагогічного персоналу методичною службою навчального закладу.

39,9 % викладачів зазначили, що у їх професійному зростанні не має жодних бар'єрів. Водночас 29,9 % педагогів відзначило, що цікаві для них навчальні програми професійного зростання, які пропонуються в сучасному

освітньому середовищі, є занадто дорогівартісними, і тому вони не можуть їх собі дозволити.

18,4 % педагогів наголошують на бракові часу для професійного розвитку через виконання сімейних обов'язків. Низький рівень заробітної плати змушує 19,6 % викладачів ЗП(ПТ)О шукати додаткові джерела доходів.

Зазначають про недостатню підтримку з боку адміністрації 11,8 % респондентів; 10,2 % осіб стверджують, що не має гідних для них пропозицій у сфері підвищення кваліфікації.

Водночас 4,8 % викладачів як проблему у професійному розвитку зазначають, що підвищення кваліфікації не узгоджується з їх графіком роботи; 2,3 % не мають доступу до підвищення кваліфікації внаслідок фізичних або технічних обмежень; 1,7 % опитаних педагогів зауважили про невідповідність рівня їх кваліфікації і досвіду роботи критеріальним вимогам участі у цікавих для них програмах підвищення кваліфікації (вільне володіння цифровими технологіями, знання іноземної мови).

З'ясовано, що переважна більшість (75,2 %) опитаних викладачів, відповідаючи на питання «Що Вас мотивує підвищувати власну кваліфікацію?», засвідчили свідоме розуміння важливості власного професійного розвитку та зазначили, що це є їх власне бажання, зумовлене внутрішньою мотивацією до досягнення високого рівня професіоналізму. Водночас 22,4 % педагогів проходять підвищення кваліфікації з метою збільшення доходу; 22,4 % викладачів розглядають це як виконання офіційних вимог перед атестацією; для 17,0 % респондентів підвищення кваліфікації дає можливість відволіктися від рутини і отримати нові враження; 13,8 % педагогів приваблюють кар'єрні перспективи, які з'являються після проходження підвищення кваліфікації.

Розподіл потреби викладачів ЗП(ПТ)О у підвищенні професійно-педагогічної компетентності за відповідними модулями компетентностей виявився наступним: найбільше потребують удосконалення фахової компетентності (37,2 %), методичної компетентності (34,5 %), нормативно-

правової компетентності (28,4 %), педагогічної компетентності (29,1 %), дослідно-експериментальної компетентності компетентності (27,0 %), психологічної компетентності (26,4 %), інформаційно-комунікаційної (19,4 %), культурологічно-виховної компетентності (7,0 %).

Аналіз відповідей на запитання «Чи отримували Ви фінансову підтримку професійного розвитку протягом останніх 12 місяців?» засвідчили про різні джерела фінансування. Велика частка педагогів (44,4 %) самостійно здійснювали оплату навчання різних форм професійного розвитку; у 12,0 % педагогів фінансування відбувалось частково як з боку навчального закладу, так і самостійно; 14,1 % викладачів зазначили, що їх професійний розвиток був повністю фінансовано ЗП(ПТ)О, у якому вони працюють; 15,2 % осіб було надано можливість зростати професійно протягом робочого часу і в цей період було звільнено від виконання посадових обов'язків; лише 11,2 % викладачів отримали заохочувальну премію за активність у професійному зростанні поза робочим часом; 1,8 % отримали фінансову підтримку з боку третьої сторони (грантові програми, спонсори). Отже, можемо констатувати, що на рівні держави проблема забезпечення фінансування професійного розвитку та підвищення кваліфікації викладачів ЗП(ПТ)О потребує законодавчого вирішення.

35 % викладачів висловили бажання збільшити кількість годин, які вони щороку інвестують у власний професійний розвиток, на противагу 3,9 % опитаних, що хотіли б їх зменшити.

Аналіз та порівняння форм професійного розвитку, у яких були задіяні викладачі ЗП(ПТ)О упродовж останніх 12 місяців з бажаними у майбутньому, виявив прагнення педагогів до їх змін. Застосовані і бажані форми професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О представлено у таблиці 1.

Застосовані і бажані форми професійного розвитку

№ з/п	Форми професійного розвитку (ФПР)	Застосовані ФПР упродовж останніх 12 місяців (%)	Ранг	Бажані ФПР у майбутньому (%)	Ранг
1.	Заходи у ЗП(ПТ)О (відкриті уроки, майстер-класи тощо)	50,7	1	30,6	5
2.	Опрацювання професійної та наукової літератури	49,9	2	19,4	9
3.	Візити до інших ЗП(ПТ)О з метою обміну досвідом	40,1	3	37,7	2
4.	Участь у професійному діалозі з колегами, де можна покращити викладання	35,4	4	24,7	7
5.	Кваліфікаційні програми підвищення кваліфікації з отриманням свідоцтва	35,2	5	23,5	8
6.	Навчання на дистанційних курсах	32,8	6	29,3	6
7.	Очні курси, тренінги (предметні, методичні)	31,1	7	34,8	3
8.	Стажування на виробництві, опанування сучасної техніки і технологій	18,8	8	30,8	4
9.	Програми обмінів в Україні і за кордоном	3,5	9	49,1	1

Отже, порівняння викладачами ЗП(ПТ)О застосованих і бажаних форм професійного розвитку засвідчує суттєві відмінності: педагоги прагнуть вивчати кращі практики вітчизняного і зарубіжного досвіду, брати участь у програмах обмінів; потребують стажування на виробництві, опанування сучасної техніки і технологій; навчатись на очних курсах, проходити тренінгові програми. Водночас, викладачі вказали на суттєве зменшення інтересу до опрацювання професійної та наукової літератури, що свідчить про їх прагнення до більш практикоорієнтованої взаємодії з колегами-професіоналами.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Здобуті результати дають підстави для наступних висновків. Професійний розвиток викладача ЗП(ПТ)О – це багатогранний процес, який детермінований психологічними, соціальними і економічними чинниками. Неперервний професійний розвиток викладача ЗП(ПТ)О є необхідною умовою його

ефективної самореалізації у підготовці кваліфікованих робітників для сучасного виробництва.

Для забезпечення ефективності процесу професійного розвитку викладача ЗП(ПТ)О важливо застосовувати особистісно-діяльнісний і системний підходи до їх професійного зростання, враховуючи особистісні освітні потреби педагогів у змісті та формах навчання.

Важливим є нормативно-правове урегулювання професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О, зокрема прийняття на державному рівні Положення про підвищення кваліфікації педагогів ЗП(ПТ)О.

Актуальним залишається вирішення проблеми фінансового забезпечення професійного розвитку педагогічного персоналу в системі неформальної та інформальної освіти.

ПОДЯКА

Ми висловлюємо подяку усім директорам навчально-методичних (науково-методичних) центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти, за сприянням яких відбувалось розгорнуте дослідження. Щиро вдячні кожному викладачу, який взяв участь у онлайн-опитуванні, за приділений час, увагу і Ваші відверті відповіді, які дозволили глибше проаналізувати проблему професійного розвитку та підвищення кваліфікації викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Список використаних джерел

1. Лук'янова Л. Б. Аналіз освітніх потреб сучасного вчителя у контексті професійного і особистісного розвитку. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2018, Вип. 2(8), С. 24–30. http://msu.edu.ua/visn1/wp-content/uploads/02_18/005.PDF
2. Ничкало Н. Г. Професійний розвиток особистості у контексті неперервності. *Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів* : зб. наук. статей / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Дмитриченка, Н. Г. Ничкало. Київ : НТУ, 2015. 768 с.
3. Бабушко С. Р. Теоретичні та методичні засади професійного розвитку фахівців туристичної сфери США і Канади : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Київ : ПООД, 2015. 498 с.

4. Лефтеров В. О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності засобами психологічного тренінгу. *Психологія і суспільство*. № 2 2012, С. 91–107 <http://journals.uran.ua/index.php/1810-2131/article/view/117432/111482>
5. Баніт О. Професійний розвиток персоналу в системі неперервної освіти дорослих. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: педагогіка. № 2 (15), 2015, С. 169–176.
6. Сорочан Т. Наступність професійного розвитку вчителів у системі університетської та післядипломної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 20(231). С. 274–284 http://lib.iitta.gov.ua/703944/1/%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B0%D0%BD_1.pdf
7. Особистісний і професійний розвиток дорослих: теорія і практика : монографія / Аніщенко О. В., Баніт О. В., Василенко О. В., Волярська О. С., Дорошенко Н. І., Зінченко С. В., Сігаєва Л. Є. Київ : ПООД НАПН України, 2016.–354 с.
8. Glatthorn A. Teacher development : international Encyclopedia of Teaching and Teacher Education. A. Glatthorn ; ed. by L. Anderson. London : Pergamon Press, 1995. 198 p.
9. Day C. In-service teacher education in Europe: conditions and themes for development in the 21-st century. *Journal of In-service Education*. 1997. Vol. 23(1). P. 38–54.

References

1. Luk'yanova L. B. (2018). *Analiz osvithnix potreb suchasnogo vchy`telya u konteksti profesijnogo i osoby`stisnogo rozvy`tku* [Analysis of the educational needs of a modern teacher in the context of professional and personal development]. *Naukovy`j visny`k Mukachiv`s`kogo derzhavnogo universy`tetu. Seriya «Pedagogika ta psy`xologiya»* [Scientific herald of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"]. 2018. 2(8). P. 24–30. URL: http://msu.edu.ua/visn1/wp-content/uploads/02_18/005.PDF [in Ukrainian]
2. Nychkalo N. G. (2015). *Profesijny`j rozvy`tok osoby`stosti u konteksti neperervnosti* [Professional development of the individual in the context of continuity]. *Konceptual`ni zasady` profesijnogo rozvy`tku osoby`stosti v umovax yevrointegracijny`x procesiv* [Conceptual basis of professional development of personality in conditions of European integration processes] : zb. nauk. Statej za red. V.G. Kremenya, M.F. Dmy`try`chenka, N.G. Ny`chkalo. Kyiv : NTU. 2015. 768 p. [in Ukrainian]
3. Babushko S. R. (2015). *Teoretychni ta metodychni zasady profesijnogo rozvytku fahivciv turystychnoyi sfery SShA i Kanady* [Theoretical and methodological principles of professional development of specialists in the tourist industry of the USA and Canada] : doct. ped. n. thesis, Kyiv. ІРАЕ. 2015. 498 p. [in Ukrainian]
4. Lefterov V. O. (2012). *Osobystisno-profesijnyi rozvytok fahivciv ekstremalnih vydiv diyal`nosti zasobamy psihologichnogo treningu* [Personally-professional development of specialists of extreme types of activities by means of psychological training]. *Psyhologiya i suspilstvo* [Psychology and Society]. 2012. 2. P. 91–107 URL: <http://journals.uran.ua/index.php/1810-2131/article/view/117432/111482> [in Ukrainian]
5. Banit O. (2015). *Profesijnyi rozvytok personalu v systemi neperervnoyi osvity doroslyh* [Professional development of personnel in the system of continuous adult education]. *Naukovyi visnyk Melitopol`skogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu. Seriya : pedagogika* [Scientific herald of Melitopol State Pedagogical University. Series: pedagogy]. 2015. 2 (15). P. 169–176. [in Ukrainian]
6. Sorochan T. (2011). *Nastupnist` profesijnogo rozvytku vchyteliv u systemi universytetskoyi ta pislyadyplomnoyi osvity* [Continuity of professional development of teachers in the system of university and postgraduate education]. *Visnyk Lugans`kogo nacional`nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka* [Herald of Taras Shevchenko National University of Lugansk]. 2011.20 (231). P. 274–

284 URL: http://lib.iitta.gov.ua/703944/1/%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B0%D0%BD_1.pdf [in Ukrainian]

7. *Osobystisnyi i profesijnyi rozvytok doroslyh: teoriya i prakty`ka* [Personal and Professional Development of Adults: Theory and Practice] : monografiya / avt. kol.: Anishhenko O.V., Banit O.V., Vasy`lenko O.V., Volyars`ka O.S., Doroshenko N.I., Zinchenko S.V., Sigayeva L. Ye. Kyiv. IPAE .2016. 354 p. [in Ukrainian]

8. Glatthorn A. (1995). Teacher development : international Encyclopedia of Teaching and Teacher Education; ed. by L. Anderson. London : Pergamon Press. 1995. 198 p. [in English]

9. Day C. (1997). In-service teacher education in Europe: conditions and themes for development in the 21-st century. *Journal of In-service Education*. 1997. 23 (1). P. 38–54. [in English]

Nataliia Sysko. Institution of Professional (Vocational) Education in the Context of Continuity

The problem of importance of continuous teacher`s professional development of the of the institution of professional (vocational) education is actualized. The author's definition of the concept «professional development of the teacher which works in the institution of professional (vocational) education» is offered, under which is meant a continuous dynamic purposeful process of acquiring new professional and pedagogical competencies in the system of formal, non-formal and informal education in accordance with certain educational needs, program objectives of the institution, changes in the labor market, social expectations, forming the ability of the teacher to provide quality results of pedagogical activity. It is determined that the dynamics of professional development of the teachers is evaluated during their certification, that contributes to its translational process of the professional qualification climbing.

The results of research of tendencies in the personal relation of teachers which work in the institution of professional (vocational) education about to importance and an assessment of their professional development are analyzed. It is stated that in order to ensure the effectiveness of the process of the teacher`s professional development it is important to apply personal-activity and systematic approaches to their professional growth, taking into account the personal educational needs of teachers in the content and forms of education.

It is offered to carry out normative legal regulation of the teacher`s professional development which work in the institution of professional (vocational) education and to solve problems of financial support of professional development of pedagogical personnel in system of non-formal and informal education.

Key words: teacher; institution of professional (vocational) education; professional development; professional and pedagogical competence; advanced training.